

ÚVOD

„Chybovat je lidské, ale na opravdu velký průšvih potřebujete počítač.“
MURPHY

Žijeme v období rychlých a hlubokých proměn světa kolem nás, které kromě jiného zásadně ovlivňují způsoby vzájemné komunikace, obohacují paletu využitelných zdrojů informací, mění každodenní parametry výkonu řady povolání i to, co se někdy nazývá profesní gramotností a co dnes zahrnuje bezpochyby také schopnost využívat informační technologie. Nicméně je třeba vidět nejen výhody, které s těmito procesy souvisejí, ale i odvrácenou stranu v podobě problémů a v neposlední řadě rizik.

Cílem této publikace je provést čtenáře vybranými oblastmi IT, neboli informačních technologií, konkrétně pak malou částí tohoto přepestřého a překotně se rozvíjejícího světa, která se v praxi dotýká každého, kdo chce využít pro komunikaci se státními orgány elektronické nástroje a prostředky.

V řadě případů se přitom již nejedná o otázku svobodné volby, nýbrž jedinou a povinnou cestu komunikace, o které se lze navíc důvodně domnívat, že bude postupně (anebo také rychle) nahrazovat klasické postupy spojené s listinami a papírovou formou. Již dnes používáme datové schránky, elektronická hlášení a příznání, internetové formuláře a portály, digitální doklady..., googlujeme, surfujeme, twítujeme, e-shopujeme... Svět se mění, prožíváme technologický zlom ve vztahu k platformě pro pořízení, předání a uložení informací, formát listinný je vytlačován a nahrazován elektronickým, tedy digitálním.

Podobných zlomů v podobě revoluční proměny zaznamenání a uchování informací bylo v historii lidstva již několik a byly přitom doprovázeny dvěma fenomény. Prvním byla možnost poříditi a ukládat mnohem více záznamů než předtím, ale druhým fenoménem byl současně fakt, že dosavadní nosič informací byl nahrazen jiným, který se vyznačoval *nižší* trvanlivostí i spolehlivostí. Uvedené platilo v době, kdy byly kamenné, voskové a hliněné destičky nahrazeny papýrem, i přes námitky, že je to materiál příliš málo odolný (dokladem čehož se stal smutně proslulý požár Alexandrijské knihovny v roce 48 př. n. l.). Ve druhém století našeho letopočtu se začal používat pergamen vyráběný ze zvířecích kůží, ovšem i vůči němu existovaly značné výhrady a k jeho masívnějšímu využití nejspíš dopomohla až změna klimatu na území Egypta, která kolem roku 1100 n. l. způsobila dlouhodobější neúrodu šáchoru – rostliny, z níž se papyrus vyráběl. Na mnoho příštích let se pak pergamen stal výlučnou platformou pro psané texty, než začal být vytlačován papírem. Ale ještě v 17. a 18. století byly dokumenty, u nichž byl zvýšený nárok kladen na trvanlivost, pořizovány na pergamen

s odůvodněním, že papír je málo odolný, a tedy nespolehlivý. V českých zemích muselo být užívání papíru dokonce nařízeno v rámci reformy osvícené panovnice Marie Terezie (reformy „osla a husy“ v narážce na používané psací nástroje). A nyní je tedy papír nahrazován nosiči digitálních dat. Není pochyb o tom, že množství pořizovaných a ukládaných informací mnohonásobně vzrostlo a poroste nadále. Bude platit také druhý fenomén ohledně nižší trvanlivosti a spolehlivosti?

Tím podstatným a meritorním ale zdaleka není jen výměna média, na které se zaznamenávají informace. Profesor University of Pennsylvania, sociolog Randall Collins¹ (*1941) ve svých studiích popsal, že každá taková obměna měla znatelnější dopady než většina násilných převratů či revolucí. Postupy, které dříve nebyly možné, se stávají běžnými, věci dříve nemyslitelné každodenními. Mění se zvyky, objevují se nové profese a obory. Do popředí se začínají prosazovat jiné skupiny lidí, jejichž společným znakem je, že dokáží nových prostředků a možností využívat. A ani dnešní doba nebude výjimkou. Nezapustitelnou úlohu přitom sehrává právě schopnost nasazení a rutinního zvládnutí informačních technologií a nástrojů a s tím související používání digitálních písemností.

V následujících kapitolách budete seznámeni s aktuálními možnostmi a postupy, které pro oblast komunikace s orgány veřejné moci přicházejí s využitím IT v úvahu. Nevyhnete se přitom ani některým existujícím problémům či sporným otázkám. Není cílem (a za současné pestrosti a proměnlivosti prostředí ani není možné) poskytnout vyčerpávající komplexní pohled na dané oblasti, je proto zvolen vždy obecný úvod s legislativním shrnutím a dále praktické postupy, návody, tipy a zkušenosti.

Musím hned zde v úvodu zdůraznit, že svět IT je nebývale pestrý a jeho proměny neuvěřitelně dynamické a někdy překvapivé. Je proto nutné vztáhnout dále uváděné informace na stav platný v roce 2014, ať již z hlediska znalostí nebo stavu vývoje technologií, stejně jako legislativního rámce.

Úvodní pasáže jsou věnovány stručnému popisu základních komponent světa informačních technologií, jednotlivé kapitoly se dále věnují shrnutí úlohy IT pro státní správu, aktuální situaci z pohledu občana a speciálně pak elektronickému podpisu, datovým schránkám, využití e-mailové pošty, používání portálů a také zásadám bezpečnosti. Z orgánů veřejné moci je zvláštní pozornost věnována správcům daně, správám sociálního zabezpečení a zdravotním pojišťovnám, nechybí ale ani soudy, katastrální úřad nebo obchodní rejstřík, či portál veřejné správy.

V rámci možností jsou vybrané otázky popsány co možná nejvíce obecně a použitelnost tak není rozhodně vázána jen na profese daňového poradce, účetního, či ekonoma, i když je dost dobře možné, že mou dlouholetou příslušnost k tomuto stavu zcela zakrýt nelze. Ale to ani nebylo účelem.

Autor

¹ COLLINS, Randall. *The Sociological Eye* [online]. Dostupné z: <http://sociological-eye.blogspot.cz>.